

Head lugejad

24. veebruari hommikul alanud Venemaa sõda Ukraina vastu on asetanud Eesti sootuks uude olukorda, seda pea igas eluvaldkonnas.

Eesti seatud arengueesmärgid sotsiaalkaitse-, majandus-, keskkonna- ja paljudes teistes valdkondades on jätkuvalt aktuaalsed, kuid Venemaa sõjategevuse mõju tingib selle, et teekond eesmärkideni võib olla varem arvatust käänulisem. Uus kontekst ei tähenda ilmtingimata lõppeesmärkide ja lõpptähtaegade hülgamist, küll aga olusid arvestavat plaani nende sihtideni jõudmiseks.

Uus on olukord ka keskkonnakaitse- ja energiasfääris. On selge, et vajame rohepöörde tulemusi, eriti sõltuvuse vähendamist naftast ja gaasist rohkem kui kunagi varem. Sest nafta ja gaas kipub tulema riigist, mille eelarvet me täita ei taha. Teisalt ei saa välistada, et lähiaastail tuleb rakendada meetmeid, mis enne sõda tegevusplaanidesse ei mahtunud. Peame eristama pikka perspektiivi sellest, mis toimub aasta, kahe või kolme pärast.

Esile kerkib energiasõltumatus, mille saavutamiseks lühikese ajaga keskkonnasõbralikku lahendust pole, kuid mis on ka rohepöörde üheks pikaajaliseks eesmärgiks. Tõsi, tuule- ja päikeseenergiaga energiasõltumatus tagamisest oleme veel kaugel. Talvekuudel selle saavutamine eeldaks hüppelist arengut nii tootmisvõimsustes kui ka salvestamisvõime alal, kuid see läbimurre on pigem pikema perspektiivi küsimus.

Pigem võib eeldada teatud tagasilööke, sest mõnes Euroopa Liidu riigis plaaniti rohepöördele üleminekul toetuda Venemaa gaasile. Nii 2021. aasta suvel ja sügisel ilmnunud gaasinappus kui ka tänavu talvel alanud Venemaa-Ukraina sõda, mis nappust veelgi süvendab, toob kaasa selle, et gaasi asemel loodetakse energianappusest üle saada kivisõe suurema kasutamise abil. Eestis plaaniti põlevkivielektri tootmisest loobuda aastaks 2035, kuid samas soovitakse tootmisvõimekust säilitada ja riik on valmis selle eest peale maksuma.

Mõnikord tuleb astuda samm tagasi, et hiljem saaks mitu sammu edasi astuda. Küsimus on aga selles, kas lasemegi ajutisel muutuda alaliseks. Kui see nii juhtub, võib ühel hetkel minna nõnda, et avastame taas, nagu sel sügisel elektrihindade peadpööritava hinnakasvu juures, et aeg on ära kulutatud, kuid vaatamata kõigile hoiatustele valmidust muutuva maailmaga kohanemiseks ei ole tekkinud. Eesti tuuleparkide aeglane rajamine on hoiatuste eiramise kurvastav näide.

Keskonnaeesmärkide täitmiseks on riik ning eraettevõtted juba teinud ja teevad ka edaspidi märkimisväärseid investeeringuid. Samas võib juhtuda, et ühe käega annab riik keskkonnaprobleemide ennetamiseks, leevendamiseks või likvideerimiseks raha, kuid teisega aitab erinevate toetusskeemide, maksuerisuste, soodustuste ja teiste taoliste meetmetega keskkonna koormamisele kaasa.

Paljud riigid on selgitanud välja olulise negatiivse keskkonnamõjuga majandusmeetmed, ühelt poolt selleks, et vältida vastassuunaliste meetmete rakendamist ning teiselt poolt selleks, et keskkonda oluliselt mõjutavatest toetustest samm-sammult vabaneda. Selliste toetuste järkjärgulise vähendamise puhul tuleb loomulikult arvestada seda, et

lisaks keskkonnaeesmärkidele peab riik silmas pidama ka sotsiaal-
majanduslikke eesmärke. Aga miski ei takista astumast esimest sammu –
selgitada välja need olulise keskkonnamõjuga majandusmeetmed ning
analüüsida edaspidi majandusmeetmete väljatöötamise käigus nende
mõju, et vältida uute keskkonnale soovimatut mõju avaldavate toetuste
kehtestamist.

Janar Holm
riigikontrolör

aprillis 2022